

ВОВЧИК-БЛАКЫТНА О. О.

СПОСОБ ЖИЗНИ СЕМЬИ КАК ДЕТЕРМИНАНТА РАЗВИТИЯ РЕБЕНКА

В статье рассматривается образ жизни семьи в пространстве многоуровневой системы «человек-среда». Образ жизни семьи представлен в качестве комплексной характеристики, детерминирующей психическое и личностное развитие ребенка и раскрывается через единство эмоциональной, когнитивной и поведенческой составляющих.

Ключевые слова: образ жизни, среда, психическое развитие ребенка, компоненты образа жизни семьи, развивающая среда.

VOVCHIK-BLAKYTNA O.O.

METHOD OF FAMILY LIFE AS A CHILD DEVELOPMENT DETERMINANT

In the article the way of life of the family in the space of a multi-level system of «human environment». Lifestyle Family is presented as a complex characteristic, determines the mental and personal development of the child and is revealed through the unity of the emotional, cognitive and behavioral components.

Keywords: lifestyle, the environment, the mental development of the child, the components of family living, developing environment.

Стаття надійшла до редколегії 20.02.2013 року.

УДК 159.9.072.533

ВОЛОШЕНКО Н. О.

Маріупольський державний університет

МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ДО БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті представлено авторську методику, діагностики рівня особистісної готовності підлітків до безпечної поведінки. Обґрунтована актуальність дослідження цього феномену у психологічній науці. Описані етапи розробки методики та результати перевірки надійності і валідності діагностичного матеріалу.

Ключові слова: готовність, безпека, поведінка, ризик.

Проблемам безпеки життєдіяльності приділяється чимало уваги. Це пояснюється тим, що статистика свідчить про постійне зростання дитячого, й особливо підліткового, травматизму. Часто підлітки отримують травми з власної провини, і це зумовлено, у тому числі, і психологічними причинами. Тому дуже актуальним сьогодні є вивчення проблем психологічної готовності особистості до безпечної поведінки як системоутворюючого чинника, котрий детермінує ймовірність отримання травми людиною.

Особистісна готовність до безпечної поведінки (ОГБП) у підлітковому віці вивчається нами як чинник, що повинен призводити до підвищення безпеки життєдіяльності і зниження рівня травматизму у підлітків. Це явище представляє собою не якийсь певний стан готовності до конкретної дії, а є стійким особистісним утворенням, що детермінує поведінку людини у цілому [3].

Для діагностики рівня ОГБП у підлітків ми використовували метод проєктивних ситуацій. На наш погляд, саме цей метод може надати інформацію про внутрішню готовність особистості діяти певним чином. Виражаючи ступінь своєї згоди з різними оцінками небезпечної поведінки

інших, учні відображають своє ставлення до такої поведінки.

Розробка цієї методики складалася з декількох етапів згідно з основними вимогами психометрики [6]. На **першому етапі** перед нами стояли завдання розробки теоретичного конструкту методики, спрямованої на діагностику рівня ОГБП підлітків, на основі досліджених теоретичних положень, а також підготовки стимульного матеріалу оригінальної психодіагностичної методики. Для вирішення цих завдань потрібно було проаналізувати співвідношення психологічної характеристики, що діагностується (ОГБП), з іншими психологічними якостями і властивостями. Для цього було складено детальний опис властивості, що діагностується, після чого було проведено підбір синонімів та антонімів до цієї характеристики. Це дозволило нам скласти тезаурус характеристик ОГБП, що у подальшому допомогло нам визначитись з напрямком запитань стимульного матеріалу та підбором методик, які було використано для перевірки валідності оригінальної методики.

Після складання тезаурусу характеристик, що діагностуються, було прийняте рішення дослі-

джувати рівень готовності до безпечної поведінки шляхом оцінки протилежного, небезпечного та ризикованого типу поведінки. Це зумовлено тим, що небезпечна ситуація вимагає від особистості певного типу реагування: прийняття небезпеки та вчинення ризикованої дії чи, навпаки, відмови від небезпечних дій, вибору безпечного типу поведінки. Відповідні, діаметрально протилежні оцінки чужих дій у небезпечній ситуації, на наш погляд, і будуть представляти показник сформованості у підлітків рівня ОГБП.

Розробкою проблематики готовності до безпечної поведінки займався у своїх працях В.І. Безродний [2; 3; 4]. Використання методу проєктивних ситуацій для діагностики професійної пильності обґрунтовано у його дослідженні психологічних чинників травматизму підземних гірників [1]. Він відзначив низьку ефективність прямих запитань, зумовлену переживанням побоювання покарання чи осуду за відповідь, яка не співпадає з загальноприйнятою нормою, з одного боку, і відсутністю «значущих» переживань підчас відповідей на запитання, тобто переживань, залучених до безпосереднього життя людини, з іншого боку. Для вивчення професійної пильності автор використовував проєктивні ситуації. Ці ситуації складено на основі найбільш типових порушень техніки безпеки на виробництві. Результати цього дослідження доводять наявність зв'язку між рівнем професійної пильності та рівнем травмування у гірників. Спираючись на те, що поняття пильності у психологічній науці вивчалось у руслі досліджень готовності до діяльності [7; 8], ми вважаємо доцільним використання цього методу й у нашому дослідженні особистісної готовності до безпечної поведінки у підлітків, оскільки поведінка є зовнішньою формою прояву діяльності, тобто є одним з її аспектів.

Також на першому етапі розробки методики нами проведено пілотажне дослідження серед учнів середньої школи підліткового віку. Вибірка складалася зі 100 осіб і була подібною до вибірки основного дослідження особливостей ОГБП у підлітків: це були учні 6–9 класів Маріупольського навчально-виховного комплексу «Колегіум-школа» №28 Маріупольської міської ради віком від 11 до 15 років. Далі було використано метод бесіди для пояснень поняття ризику та небезпечної поведінки, після чого учням було запропоновано скласти перелік ризикованих учинків, які частіше за все здійснюють вони чи їхні однолітки, а також небезпечних ситуацій, у які вони можуть потрапляти у повсякденному

житті. Після обробки отриманих даних сформовано список з 20 ситуацій, які учні називали найчастіше. Далі учням було запропоновано проранжувати цей список і визначити, які ситуації є найбільш типовими з точки зору ризикованої поведінки. За результатами цього ранжування визначено 10 ситуацій з найвищою частотою потрапляння до першої половини списку у відповідях підлітків, які і було покладено в основу стимульного матеріалу методики.

Також на цьому етапі сформульовано три шкали методики – показники індивідуальної готовності підлітків до безпечної поведінки, групової та сумарний показник загальної ОГБП.

Другим етапом пілотажного дослідження стала перевірка створеної методики на надійність і валідність. Для цього використано такі методи психодіагностики, як: розщеплювання тесту навпіл, методи паралельного і повторного тестування [5; 6].

Для здійснення перевірки за допомогою першого методу (split-half) методику розділено на дві подібні частини, по п'ять ситуацій у кожній, після чого визначено коефіцієнти кореляцій між цими двома частинами. При цьому методику розділено таким чином, що у двох отриманих половинах наявна майже рівна кількість питань, що складають шкали індивідуальної та групової ОГБП. У результаті перевірки ми отримали коефіцієнт кореляції, що дорівнював 0,597; $r < 0,01$. Таким чином, ступінь внутрішньої узгодженості методики виявилася досить високою, що свідчить про достатній рівень валідності створеної нами методики.

Також проведено паралельну діагностику вибірки досліджуваних за допомогою вже відомої у психодіагностиці – методики діагностики ступеня готовності до ризику («PSK» А.М. Шуберта). Ця методика використана тому, що ризик, згідно зі складеним нами тезаурусом, входить до числа понять, протилежних ОГБП за змістом. Отже, при проведенні перевірки кореляційних зв'язків між показниками створеної нами методики та обраної методики А.М. Шуберта очікувалося виявлення негативних зв'язків, що має свідчити про валідність методики діагностики ОГБП.

Крім того, проведено перевірку ретестової надійності шляхом повторного тестування вибірки з метою виявлення стійкості результатів методики у часі (інтервал між тестуваннями складав два місяці). Результати цих перевірок представлені у табл. 1.

Т а б л и ц я 1
Результати перевірки методики діагностики
ОГБП на надійність і валідність

Шкали методики діагностики ОГБП	Етапи перевірки надійності і валідності методики	
	Паралельне тестування, методика «PSK» А.М. Шуберта	Ретестова надійність $u_1 - u_{II}$ (n=100)
Індивідуальна	-0,304**	0,543**
Групова	-0,321**	0,498**
Загальна	-0,277**	0,532**

Примітки: $u_1 - u_{II}$ – позначення кореляційного зв'язку між результатами першого і повторного тестування; * – рівень статистичної значущості $P \leq 0,05$, ** – рівень статистичної значущості $P \leq 0,01$.

Дані таблиці свідчать про те, що методику можна вважати достатньо надійною і валідною. Отримані кореляційні зв'язки мають високий рівень статистичної значущості. Отже, кінцевий варіант методики можна використовувати для діагностики рівня ОГБП в осіб підліткового віку.

В остаточному вигляді методика складається з 10 ситуацій з життя школярів, у яких представлено ризиковані і дуже небезпечні вчинки підлітків. Щодо кожної з ситуацій наведено дві протилежні думки свідків чи людей, які брали участь в обговоренні вчинку. Перша людина категорично засуджувала ризикований вчинок і, частіше за все, вимагала покарання учасників ситуації. Друга людина, навпаки, захищала та виправдовувала цей учинок. Учням пропонується оцінити ступінь своєї згоди чи незгоди з кожним висловлюванням.

Оцінювання проводилося за шкалою від -1 до 1 балу з градацією у 0,5 балів. Підрахунок проводився окремо за двома відповідями. При оцінюванні відповіді на перше висловлювання, що засуджувало небезпечну поведінку підлітків, використовувалася пряма шкала, тобто згода оцінювалася позитивно, а незгода – негативно. У таблиці відповідей бали розташовувалися таким чином:

Абсолютно правильно 1	В основному правильно 0,5	В основному неправильно -0,5	Абсолютно неправильно -1
-----------------------------	---------------------------------	------------------------------------	--------------------------------

При оцінюванні відповідей на друге висловлювання, що захищало та виправдовувало ризиковані вчинки учнів, використовувалася зворотна шкала, де, навпаки, згоді давалася негативна оцінка, а незгоді – позитивна. У таблиці відповідей це виглядало так.

Абсолютно правильно -1	В основному правильно -0,5	В основному неправильно 0,5	Абсолютно неправильно 1
------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------

Оцінкою кожної окремої ситуації став середній бал відповідей на два висловлювання. Завдяки використанню такої «дзеркальної» шкали балів, стало можливим отримання нульових результатів. Такі результати дали нам змогу відбракувати нещирі та необдумані відповіді, тому що людина, яка замислюється над ситуацією, не може давати однаково згоду з діаметрально протилежними оцінками цієї ситуації.

Сумарною оцінкою всієї методики також є середнє значення всіх 10 ситуацій, тобто кінцевий результат також варіює у межах від -1 до 1 балу.

Окрім загального результату рівня ОГБП, нами виділено дві шкали – індивідуальна та колективна ОГБП. Це зроблено за допомогою змісту самих ситуацій. З десяти наведених у методиці ситуацій п'ять складають шкалу індивідуальної ОГБП та 5 – колективної. У першому випадку у ситуації описано небезпечну поведінку однієї особи, у другому – описано вчинки групи осіб. Таким чином, першу шкалу – шкалу індивідуальної ОГБП складають ситуації за номерами 1, 2, 4, 7, 9. Шкалу колективної ОГБП складають, відповідно, ситуації за номерами 3, 5, 6, 8 та 10.

За результатами пілотажного дослідження розроблено критерії інтерпретації результатів методики. Таким чином, результати у діапазоні від 0,5 до 1 балу свідчать про високий рівень ОГБП особистості. Як показали результати пілотажного дослідження, такі учні мають низький рівень схильності до ризику, який значною мірою пов'язаний з обережністю. Результати у діапазоні від -0,5 до 0,5 балів відображають середній рівень ОГБП. І, нарешті, результати у діапазоні від -0,5 до -1 свідчать про низький рівень ОГБП учнів. Як показали результати пілотажного дослідження, такі учні характеризуються високим рівнем готовності до ризику, яка супроводжується низькою мотивацією, спрямованою на уникання невдач.

Представлений вище опис етапів розробки методики та результати перевірки надійності і валідності дали нам підставу стверджувати, що розроблена нами методика може бути використана для діагностики рівня особистісної готовності підлітків до безпечної поведінки.

Далі представлений безпосередньо текст методики діагностики ОГБП (методика російськомовна).

УВАЖАЕМЫЕ УЧЕНИКИ!

Вашему вниманию представлены несколько ситуаций из жизни школьников. Пожалуйста,

внимательно прочтите ситуации и мнения разных людей, приведенные ниже. Отметьте степень своего согласия или несогласия с каждым из мнений. Для этого обведите кружочком соответствующий номер ответа в каждой таблице.

Заранее благодарим за помощь!

1. В соседней школе на классном собрании рассматривается поведение мальчика, который часто перебегал улицу перед близко идущими машинами. Выступили два одноклассника. Подчеркни степень твоего согласия или несогласия с ответом каждого ученика.

1-й ученик: «Если ему жизнь не дорога, пусть подумает о других. Надо его наказать».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й ученик: «Все бегают на красный свет, только не попадают. Наказывать здесь вообще не за что».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2. Девятиклассница рассказала подругам, что она летом решила на необычный поступок – прыгнула с моста «на резинке». Мнения подруг по этому поводу разошлись. Подчеркни степень твоего согласия или несогласия с ответом каждой девушки.

1-я подруга: «Ты с ума сошла! Зачем тебе это нужно?! Ты же могла разбиться. Это просто безумие!»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-я подруга: «Ты молодец! На такое стоит решиться. Все в жизни надо попробовать. Я бы тоже хотела так прыгнуть!»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

3. В соседней школе на педсовете рассматривали поведение группы учеников, которые бросали в костер взрывоопасные предметы. Выступило двое учителей. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учителей.

1-й учитель: «Надо поставить им двойку по поведению за четверть и поставить на внутришкольный учет!»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й учитель: «Наказывать нет смысла. Так делают многие подростки из любопытства, просто попались на горячем именно эти».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

4. Девушка рассказывала друзьям, как на улице ее чуть не сбил с ног парень на роликах, который несся на большой скорости по бульвару. Двое друзей высказали свое мнение. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из друзей девушки.

1-й друг: «Надо запретить им вообще ездить по улицам и штрафовать за это. Пусть в определенных местах тренируются, если свои кости ломать не боятся».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й друг: «За что тут штрафовать? Люди просто занимаются спортом. Пешеходы сами должны смотреть, куда идут».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

5. Учительница рассказывала на перемене в учительской, что школьники устроили каток прямо на тротуаре, воспользовавшись гололедом, и после уроков катаются там «с разбега». Свое мнение высказали двое из ее коллег. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учителей.

1-й учитель: «Надо обязательно наказать всех, кто будет замечен на этом «катке». Они могут травмировать не только себя, но и прохожих».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й учитель: «За что их наказывать? Там почти полшколы катаются. На то они и дети».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

6. На школьной линейке директор рассказывал о группе старшеклассников, которые залезли на самый верх недостроенного многоэтажного здания, чтоб написать там поздравление сво-

ей однокласнице. Двое восьмиклассников в толпе живо обсуждали этот случай. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учеников.

1-й ученик: «Надо, чтоб их наказали. Тогда другим не повадно будет. Это хорошо, что никто не разбился, а могло же и трагедией закончиться».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й ученик: «Да не надо никого наказывать! Все ведь закончилось благополучно. И девушке приятно будет видеть поздравление в свой адрес».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

7. На классном собрании один из учеников рассказал, что часто берет покататься папину машину, хотя права он может получить не ранее, чем лет через пять. Папа ему разрешает, так как сам учил его водить автомобиль. Двое учеников прокомментировали эту ситуацию. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учеников.

1-й ученик: «Да тут папу надо привлечь к ответственности! Ты же не только можешь разбиться, но и травмировать других людей. Всему свое время, и не зря разрешено водить машину только с 18 лет»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й ученик: «Причем тут папа? Никого наказывать не надо. Если папа ему доверяет, значит у него есть на то основания. И наличие прав не доказывает умение хорошо водить машину.»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

8. На уроке химии учитель был вынужден ненадолго выйти из кабинета. В его отсутствие несколько учеников из любопытства начали смешивать в колбе разные реактивы, которые были приготовлены для опытов. Из класса к ним обратились двое учеников. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учеников.

1-й ученик: «Что вы делаете? Прекратите, это же опасно. Вы можете нас всех тут взорвать!»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й ученик: «Да пусть попробуют, интересно же! А учителю мы ничего не скажем».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

9. Один восьмиклассник рассказал родителям, как он любит играть с соседским ротвейлером. Мама и папа высказали разное мнение по этому поводу. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из родителей.

Мама: «Больше так не делай! Это бойцовская собака, а потому такие игры очень опасны. Ты можешь лишиться руки или даже жизни.»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

Папа: «Ничего страшного в этом нет. Если собака с тобой играет, она не причинит тебе вреда. Тем более, хозяин должен следить за псом.»

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

10. На педсовете учитель физкультуры рассказывал, что во время сдачи большого кросса на оценку несколько учеников решили схитрить, «срезав» маршрут забега. Для этого им пришлось пробежать немного по дороге с оживленным движением. Его больше беспокоило не то, что ученики обманули его, а тот факт, что такая пробежка очень опасна для жизни. Свое мнение по этому поводу высказали двое его коллег. Отметь, пожалуйста, степень своего согласия с каждым из выступивших учителей.

1-й учитель: «Надо им двойки по поведению поставить. Не только свои жизни подвергли опасности, могла же произойти крупная авария».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

2-й учитель: «Если двойки и ставить, то только по физкультуре, за обман. А вообще, из-за лени все так делают, только не все попадаются».

Совершенно правильно 1	В основном правильно 2	В основном неправильно 3	Совершенно неправильно 4
---------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

Фамилия, имя _____
Класс _____ Возраст _____ Пол _____

Список використаних джерел:

1. Безродний В. І. Исследование психологический факторов травматизма подземных горнорабочих : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03 / В. І. Безродний; Ин-т психологии АН СССР. — М., 1980. — 177 с.
2. Безродний В. І. Методологічні принципи і методи вимірювання психологічної готовності до небезпечної поведінки / В. І. Безродний // Матеріали 2 Всеукраїнського психологічного конгресу, присв. 110-й річниці від дня народження Г. С. Костюка, (19—20 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — Т. 1. — С. 290—294.
3. Безродний В. І. Психологічна готовність до безпечної поведінки / В. І. Безродний // Психологія : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К., 2001. — Вип. 14. — С. 396—403.
4. Безродний В. І. Сім'я і психологічна готовність підлітка до безпечної поведінки / В. І. Безродний // Наука і освіта : наук.-практ. ж-л Південного наукового центру АПН України. — Одеса, 2002. — № 9. — С. 7—11.
5. Бодаев А. А. Общая психодиагностика / А. А. Бодаев, В. В. Столин. — М. : Изд-во МГУ, 1987. — 304 с.
6. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов / П. Клайн. — К. : Ника-Центр Лтд, 1994. — 284 с.
7. Пушкин В. Н. Железнодорожная психология / В. Н. Пушкин, Л. С. Нерсесян. — М. : Транспорт, 1972. — 240 с.
8. Пушкин В. Н. Психология водителя / В. Н. Пушкин, Л. С. Нерсесян. — М. : Знание, 1969. — 32 с.

ВОЛОШЕНКО Н. О.

МЕТОДИКА ДИАГНОСТИКИ ЛИЧНОСТНОЙ ГОТОВНОСТИ ПОДРОСТКОВ К НЕ БЕЗОПАСНОМУ ПОВЕДЕНИЮ

В статье представлена авторская методика для диагностики уровня личностной готовности подростков к безопасному поведению. Обоснована актуальность исследования данного феномена в психологической науке. Описаны этапы разработки методики и результаты проверки надежности и валидности данного диагностического материала.

Ключевые слова: готовность, безопасность, поведение, риск.

VOLOSHENKO N. O.

DIAGNOSTIC METHOD LICHNOSNOY WILLINGNESS OF TEENAGERS TO NOT BEHAVE SAFELY

The article shows the authoring method intended for diagnostics of the level of teenagers' personal readiness for safe behavior. The urgency of the research of given phenomenon in psychology is grounded. It describes the stages of working out of the authoring method and the results of checking out for validity and reliability of given diagnostic material.

Key words: readiness, safety, behavior, risk.

Стаття надійшла до редколегії 19.02.2013 року.

УДК 159.923.2+159.947.5

ГАЛЯН І. М.

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ ЦІННІСНО-СМІСЛОВИХ НАСТАНОВ ОСОБИСТОСТІ

Висвітлюються ціннісно-сміслові настанови як чинник особистісного становлення, що формуються під впливом культурного середовища. Висвітлюється роль «базової» та «модальної» особистості у цьому процесі, що містить низку етно- і соціокультурних особливостей, які виражаються в узагальненій диспозиції, що супроводжується різноманітними поведінковими формами. Зазначається, що неузгодження соціальних і культурних цінностей виражається у внутрішніх конфліктах і внутрішньому вакуумі.

Ключові слова: гуманітарна парадигма, цінності, смисл, ціннісно-смістова сфера, духовна особистість, базова особистість, модальна особистість.

Сучасне суспільство найрізноманітніше впливає на психічний та особистісний розвиток людини, що стимулює психологічну науку шукати нові підходи до творення власного світу особистості. Життя та діяльність людини ускладнюються суспільною нестабільністю, суттєвими змінами пріоритетів у структурі ціннісно-

смістової сфери, утворенням своєрідного «екзистенційного вакууму» [9], духовно-моральною руйнацією особистості, послабленням регулятивної ролі етнопсихологічних та соціокультурних чинників.

Важливу роль тут відіграє і «модальність особистості», що містить низку етно- і соціокульту-